

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. изк. Свилен Стефанов за хабилитационен труд на доц. д-р Маня Иванова Вапцарова за присъждане на академичната длъжност „професор“.

Доц. д-р Маня Вапцарова е преподавател по живопис и графични техники в катедра „Сценография“ на НХА. Тя е единствен кандидат в конкурс за академичната длъжност „професор“, обявен от същата катедра. Приложената от нея документация за участие в конкурса е пълна и изчерпателна. В хабилитационния труд са дадени всички необходими справки за учебната дейност, публикациите, реализираните катедрени и общоакадемични проекти, участията в общи регионални и международни изложби в страната и чужбина, самостоятелните изложби и всички други участия, дейности и проекти. Приложен е и електронен вариант на CD-R, съдържащ като информация голям брой творби.

Маня Вапцарова е редовен преподавател по живопис от 1994 г., а по графични техники от 2004 г. в катедра „Сценография“. Заема академичната длъжност „доцент“ през 2005 г., а от 2007 г. е ръководител на същата катедра. Нейната дългогодишна работа в тази специалност е свързана не само с преподавателска, но и с изследвателска дейност и неслучайно искам да напомня, че през 2013 г. този кандидат за академичната длъжност „професор“ защити докторат на тема „Отношението „интерпретация – възприятие“ в контекста на абстракционизма“. Нещо, което достатъчно ясно говори за задълбочени занимания в областта на съвременната живопис, графика и рисунка.

Зад фактологичната статистика от нейната биография се крият много дейности, проекти, самостоятелни и групови изложби. Защото Маня Вапцарова е известен автор със заявено присъствие в нашия художествен живот още от 80-те

години на миналия век. Впечатляваща е нейната творческа автобиография, съдържаща информация за творчески прояви след 2005 г. (след придобиването на академичната длъжност „доцент“). Тук бих обърнал специално внимание на участията на кандидата в международни изложби и кураторски проекти. Маня Вапцарова участва в ред престижни графични изложби в Германия, Австрия, Полша, Чехия, Словакия, Хърватска, Сърбия, Турция и др., които доказват нейното място в света на съвременното изкуство. Същото се отнася и до участията ѝ в различни изложби и в България. За последните десет години тя е реализирала ред самостоятелни изложби, като имах удоволствието да участвам в откриването на последните две.

Прави отлично впечатление нейната активност по отношение на преподавателската дейност в НХА, за която свидетелстват ръководството и участието в множество академични проекти. Това са участия в конференции и съставителства на сборници и книги, като добър пример за това е работата върху академичното издание „Георги Иванов. Сценография. Слово и образ“, свързано с историята на преподаването на сценография в НХА.

Към конкретиката на хабилитационния труд на кандидата. В текста към хабилитационния труд доц. д-р Маня Вапцарова посочва, че тук тя обединява няколкото основни насоки в творческата и преподавателската си работа. И наистина в нейния труд са застъпени търсения и експерименти в областите на живописата, рисунката и графиката.

В живописните творби от хабилитационния труд (като „Храм I, II, III“ или „Ангел“) са представени опити за преплитане и симбиоза между „правилната“ и обратната перспектива, характерна за православната живопис. Тези търсения са много важни за творчеството на автора. (Позволявам си да отбележа, че все пак е любопитно, че толкова ерудиран кандидат определя ренесансовият тип перспектива като „правилна“. Това, надявам се, не означава, че ортодоксалната се счита за

„неправилна“, тъй като от теоретична гледна точка подобно твърдение е наивно, но за сметка на това дълбоко фундирано в колективното съзнание на българските художници.) Изключително интересно е и преплитането на всичко това с усещането за геометризъм и взаимопроникване на формите в пространството, което при доц. д-р Маня Вапцарова е свързано с проучванията върху практиките и теориите на кубизма. Хармониите са търсени с ярки цветове, с усещането за светлина и прозрачност на картинната повърхност. По същият начин е подходено и към проблемът за пространството – търсено чрез деформации, синтетична архитектурност и усложнена, пределно условна структурност. Тук са включени проблемите за двумерното, тримерното, смесеното пространство, цветът като носител на емоции и градивен елемент на картината, движението и ритъмът в пространството. В някои от картините повърхността на платната е обогатена от различни фактури чрез залепване на хартия и нанасяне на пластични живописни материали. Важен момент в живописното творчество на кандидата е създаването на илюзия за сложно пространство чрез една особена полупрозрачност на преплитащите се форми и цветни пространства (например работи като „Клетката“, „Видение“, „Синият храм“, „Сън“ и др. Маня Вапцарова нарича този ефект „илюзия за безплътност и сюрреална съзерцателност“.

Друга част от реабилитационния труд се състои от серия от графични листове. В тях процесът на графично изпълнение е допълнен и развит чрез допечатване с различни техники или директно дорисуване. Графиката е една от най-силните страни на доц. д-р Маня Вапцарова. В случая графичната серия „Ритуал“ включва експониране на отпечатъка и едновременно с това на металната плоча с гравиранието изображение. Серията от „огледални“ образи е въздействаща, като човешките образи са енигматични, но носещи силен метафоричен заряд. Човешкото присъствие се преплита с природата, а както отново много точно се изразява самият автор: „Линията, очертаваща формите се врязва дълбоко и остро, следите от графичните инструменти покриват лица, очи, маски, ръце, движат се в ритъм, глухо

потъват в мрачните дълбочини или грациозно следват малките детайли, докато плахо се изгубят в прозрачността“.

Доц. д-р Маня Вапцарова практикува и преподава както класически графични техники, така и техните смесвания, включително на висок и дълбок печат, преге, монотипия и др. Опитите се провеждат в различна последователност на ударите, поставяне на цвят или дообработка на отпечатъците. Целта е създаването на богат набор от сложни текстури, които не са самоцел, а често служат за отправна точка за студентите при търсене на техни различни сценични или костюмографски решения.

Третата (и не най-маловажна) част от хабилитационния труд се пада на рисунката в творчеството на Маня Вапцарова. Излишно е да казвам, че тези рисунки са едновременно лирични и експресивни, и че носят следите на една дълбока изобразителна култура. Това, което понякога е много любопитно, е че авторът прави инсталации от рисунки или графични отпечатъци. Необичайното експониране на висящите листове хартия и лекотата на тяхното изпълнение води до усещане за преходност и дори по някакъв начин осъществява връзка с мистиката на Изтока. Такава например беше нейната самостоятелна изложба в галерията на СУ „Св. Климент Охридски“, наречена „Вертикали – убежища на светлината“.

И отново не на последно място искам да обърна внимание на развивания целенасочено проблем за чистата линейна рисунка. Рисунка, която е определена от своя автор като „минималистична“ – и тя наистина е такава. Част от тези опити са организирани в своеобразни авторски книги – скицници, оформени като отделни книжни тела.

След всичко гореказано може да се стигне до логичното заключение, че като цяло творчеството на доц. д-р Маня Вапцарова не търси категорични изводи, а предпочита да се разполага в полето на една особена недоизказана метафоричност, очевидно провокирана както от спецификите на фигуралното, така и на

абстрактното изкуство. Кандидатът очевидно търси проблема за неизчерпаемите композиционни вариации, експеримента с проблемите на изображението чрез превръщането на работния процес в своеобразна интелектуална игра, а защо не и в забавление. Маня Вапцарова в авторефлексивен анализ пише, че анализирането на възможностите на формалните елементи на изображението е свързано със самонаблюдение и дисциплина, но и със съзнатателно подчиняване на процеса на интуитивни импулси, чрез осмисляне и използване на случайността и включването ѝ в творческия експеримент като равностоеен на рационалността партньор. Това още веднъж ни убеждава, че това е автор със сложно мислене, сложно материализиране на предмета на изкуство, лаконичен език и безотказна комуникативност с разума и сърцето на просветения зрител или любител на изкуството.

В заключение може убедено да се каже, че настоящият хабилитационен труд на доц. д-р Маня Вапцарова притежава всички необходими качества за придобиване на академичната длъжност „професор“. Творбите притежават високи художествени достойнства и с голяма степен на полезност в образователния процес, който кандидатът доц. д-р Маня Вапцарова провежда със студентите в НХА.

Проф. д. изк. Свилен Стефанов

31. 03. 2015 г.